

QUSISHGA QARSHI TA'SIRGA EGA O'SIMLIKLER HAQIDA UMUMIY TUSHUNCHALAR, ULARNING TURLARI VA ISHLATILISHI

Shokodirov A.R.^{1,2},

Imamaliyev B.A.^{1,2}

Toshkent farmatsevtika instituti, Toshkent, O'zbekiston¹

"Med Standard" ilmiy markazi, Toshkent, O'zbekiston²

Kalit so'zlar: qusish, zanjabil, moychechak, yalpiz, kardamom.

Hozirgi kunda qusishga qarshi ko'plab dorilar foydalanib kelinmoqda va ularning aksariyat qismi sintetik yoki kimyoviy birikmalar hisoblanadi. Biroq, ayrim turdagi bemorlar uchun xususan homilador va laktatsiya davridagi ayollar, kimyoviy moddalarga sezuvchanligi yuqori bo'lgan va shu kabi bemorlar, ushbu preparatlarni qo'llashda bir qancha muammolarga uchrashmoqda. Ammo, toksiklik darajasi past bo'lgan, o'simlik xomashyosidan tayyorlangan qusishga qarshi preparatlar yo'qligi yoki yetishmovchiligi dolzarbligicha qolmoqda.

Zanjabil. Zanjabil ko'ngil aynishini kamaytirish uchun keng qo'llaniladi. Tadqiqotlar zanjabilning homiladorlik va kimyoviy terapiya natijasida paydo bo'ladigan ko'ngil aynish va gijjalar alomatlarini davolashda samarali ekanligini ko'rsatdi. Yangi zanjabilni pishirib yoki o'zini iste'mol qilish mumkin. Zanjabilning asosiy farmakologik faoliyati uning faol moddalari, shu jumladan gingerollar va shagaollardir. Ular bir nechta mexanizmlar orqali qusishga qarshi ta'sir ko'rsatadi, ular oshqozon qisqarishini kamaytiradi, ammo oshqozon-ichak faoliyatini oshiradi, shuningdek serotoninga qarshi ta'sir qiladi. Klinik tadqiqotlar zanjabilning ko'ngil aynishiga ta'sirini kuzatish davomida uning homiladorlikning faqat birinchi trimestrida ta'sir qilishini ko'rsatdi. Biroq, zanjabilning terapevtik foydalaridan tashqari, tadqiqotlar uni qo'llashning nojo'ya ta'sirini ham ko'rsatdi. Zanjabil qabul qiluvchilarning 10,2% ida oshqozon-ichak trakti kasallanganligi aniqlandi. Natijalarni taqqoslash va umumlashtirish orqali kelajakda zanjabilning ta'siri va uning homilaga salbiy ta'siri haqida qo'shimcha tadqiqotlar o'tkazish tavsiya etiladi.

Moychechak. Moychechak - shifobaxsh giyohlardan biri bo'lib, Eron va Islom tibbiyotida alohida o'rin tutadi. Terapevtik xususiyatlari, jumladan asab, oshqozon-ichak va nafas olish yo'llari kasalliklari bilan tilga olinadi. Ushbu o'simlikning turli xil turlari va uning efir moylari aniqlanib, dorixonada qo'llaniladi. Modares va boshqalar moychechak kapsulalari zanjabil va platsebodan ko'ra homiladorlik bilan bog'liq ko'ngil aynish va gijjalarni kamaytirishda samaraliroq ekanligini aniqladilar, ammo moychechak, zanjabil va B6 vitaminini o'rganishda ular homiladorlik bilan bog'liq ko'ngil aynishiga bir xil ta'sir ko'rsatdilar.

Yalpiz. Yalpiz odatda ovqat, choy, tish pastasi, yuvish uchun eritmalar va dori-darmonlarda xushbo'ylashtiruvchi vosita sifatida ishlatiladi. Yalpizdagi mentol me'dani yumshatuvchi vazifasini bajaradi, bu oshqozon mushaklarini yumshatish va oshqozon devori behushlik bilan ko'ngil aynishi va qayt qilishni kamaytiradi. Yalpiz ham tinchlantiruvchi ta'sirga ega. Yalpiz bilan aromaterapiya ham psixologik ta'sirga ega va ko'ngil aynishi va qayt qilishni kamaytiradi. Haddadi va boshqalarning tadqiqotida yalpiz ekstraktini o'z ichiga olgan muz ko'krak bezi saratoni bilan kasallangan bemorlarda ko'ngil aynishini yaxshilash uchun ishlatilgan. Muzli sovuq ovqat hazm qilish traktining (qizilo'ngach va oshqozon) periferik qismlarida vazokonstriksiyani keltirib chiqaradi va bu sohalarga kimyoviy terapevtik vositalarning kirib kelishini kamaytiradi, oshqozon-ichak traktini rag'batlantiradi va ko'ngil aynishi va qayt qilishni kamaytiradi.

Kardamom. Kardamomning asosiy kimyoviy tarkibiy qismlariga sineol, limonen, terpinilatsetat, sabinen limonen va linalol kiradi. Kardamom markaziy asab tizimiga ta'sir qiladigan ko'ngil aynishiga qarshi dorilarning ko'pchiligidan farqli o'laroq, ko'ngil aynishiga qarshi ta'siri uning oshqozon-ichak devorlariga mahalliy ta'siridan kelib chiqadi. Kardamom odatda dispepsiya, yo'tal va qichishishni keltirib chiqaradi, oshqozon-ichak kasalliklari, tomoq og'rig'i, o'pka tiqilishi va og'iz infeksiyalarining oldini olish va davolash uchun ishlatiladi. Uning foydalanish usullaridan biri ko'ngil aynishi va qayt qilishni yengillashtirishdir. Kardamonli ingalatsiyali aromaterapiya homiladorlik bilan bog'liq ko'ngil aynishni kamaytirishga yordam

beradi.

Xulosa. Homilador ayollarda qusishga qarshi o'simlik vositalaridan foydalanish, qo'llash qulayligi, kimyoviy dorilarga qaraganda kamroq nojo'ya ta'sirga egaligi bilan afzal. Tadqiqotchilar ushbu izlanishlarni homilador ayollarning keng doirasini o'rganib chiqishdi va homiladorlikni 1-trimestrida ijobiy natijalar olishdi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Forouzan Ahmadi, Yousef Yazdandoust "Use of medicinal herbs in the treatment of nausea and vomiting in pregnancy: A systematic review" Journal of Advanced Pharmacy Education & Research | Jan-Mar 2020 | Vol 10 | Issue
2. The Gardener's Companion to Medicinal Plants: An A-Z of Healing Plants and Home Remedies: 1 (Kew Experts), 2 Feb. 2017--- Royal Botanic Gardens, Kew